

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

פרשת אחרי/שבת הגדול – יב' ניסן תשע"א

מאת: אהרון לבגוש

- וְהָשִׁיב לְב-אֲבוֹת עַל-בְּנֵים וְלְב בְּנֵים עַל-אֲבוֹתָם (מלאכי, ג' 24)

דברים ב"שבת הגדול", י"א בניסן תשע"א

וַיְדַבֵּר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה, אַחֲרֵי מוֹת, שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן (ויקרא, ט"ז 1).. בדיוק ששה פרקים עברו מאז הריגתם של שני בני אהרן, בעוון הקרבת אֵש זָרָה--אֲשֶׁר לֹא צִוָּה, אֹתָם (שם, י" 1). ששה פרקים ארוכים, וניתן לומר, מייגעים, בענייני קורבנות, לבוש כוהנים, טוהרה. ועכשיו הכתוב מוצא לנכון לחזור לכך. האירוע ההוא, החטף שבו, התדהמה של "על מה ולמה" נחרט באלה שנכחו, בכותב הטקסט וכפי שנראה, גם במחולל אותו, זה היושב במרומים. אז, אהרן, שלנגד עיניו - וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה, וַתֹּאכַל אוֹתָם (שם, 2) נדהם ונדם - וַיִּדַּם, אֶהֱרֹן (שם, 3). שתי מלים המתארות שתיקה, אך רועמות בעוצמתן. רעמה של שתיקה זו, עצמתה של המחאה, מגיעה עד פרשתנו ואף הלאה. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל-אֶהֱרֹן אַחִיךָ (שם, ט"ז 2).. לפני פרקנו זה, אנו חוזרים ומוצאים - וַיְדַבֵּר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אֶהֱרֹן לֵאמֹר.. ואילו כאן, הפניה אל שניהם, משה ואהרן, נפסקת. מכאן ועד מותו, הפניה אל אהרן היא כבר לא ישירה - אֶל-אֶהֱרֹן אַחִיךָ.. היחסים בין אלהים לאהרן מכאן והלאה הם לא כפי שהיו. אם אחטא ב- "האנשה" של האל, הייתי אומר - "לא נעים לו ממנו..".

הבאתי פתיח זה, לא משום שהוא מציג את הנושא העיקרי בו אעסוק, אלא כדי להדגיש את התמציתיות בה הסופר המקראי בוחר בתיאור של הבעת רגשות ובהצגתן. בזאת, בבחירה במעט מאד מלים לתיאור חוויות רגשיות, ובאומנות של בניית הסערה הרגשית בליבו ובדמיונו של הקורא, המקרא דומה הרבה יותר לספרות המודרנית של המאה האחרונה - שמות כמו פוקנר, המינגוויי וסלינג'ר עולים על הדעת, מאשר לסופרים הגדולים של התקופה הרומנטית בה הפירוט של הרגשות של הגיבורים - העצב, הייאוש ובעיקר האהבה, הוא על פני מלים רבות ועמודים לא מעטים.

והנה הנושא העיקרי. שתי שבתות חשובות במיוחד יש במחזור השנתי. שבת "שובה" בימים הנוראים בה נקראת הפטרה מהושע - שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַעֲוֹנְךָ (י"ד 2) והשבת הזו, "השבת הגדול", בה קראנו - וְהָשִׁיב לְב-אֲבוֹת עַל-בְּנֵים וְלְב בְּנֵים עַל-אֲבוֹתָם (מלאכי, ג' 24). שתי שבתות ונושא להן משותף - השיבה. באחת מהן המסר הוא מוסרני, ואנו יכולים לצייר בדמיוננו את הנביא עומד על במה או בימה ודורש את ה"תשובה", את השיבה

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 13, 22, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

מן החטא. לעומת זאת, הפסוק שקראנו היום הוא מאלה הטעונים רגשית. הוא מדבר על האהבה בין אבות לבנים, בין בנים להוריהם - **וְהָשִׁיב לֵב-אֲבוֹת עַל-בָּנִים..**

בזאת רציתי לעסוק. ראשית, אציין שנתקשה למצוא במקרא אהבת בנים לאבות ויחס האבות לבנים - לא תמיד הוא אוהב ואפילו אם יש אהבה, לרוב היא פגומה או אף טראגית.

נח ש- **צְדִיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתָּיו** ובטיולי הערב שלו - **אֶת-הָאֱלֹהִים הִתְהַלַּךְ-נַח** (בראשית, ו' 9), נח זה היה טוב וממושמע מאין כמוהו. נאמר לו שמגיע - **קֶץ כָּל-בָּשָׂר** (שם, 13), שתק. נאמר לו - **עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי-גֹפֶר** (שם, 14), עשה. צווה - **מִכָּל-בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכָּל, תִּבְיֵא אֶל-הַתֵּבָה** (שם, 19) - הביא. בסוף המבול, נאמר לו - **צֵא מִן-הַתֵּבָה** (שם, ח' 16) - יצא. ואף כאשר ראה את כל ההרס והחורבן - שתק והמשיך לדבוק בצדיקותו. על הכיפה שלו היה וודאי כתוב - **"יֵלֵד טוֹב, אַרְרִט"**.. אך כשהשתכר ובנו פגע בכבודו - הו! - אז ידע לצאת מכליו ולקלל - **אֲרוּר כָּנָעַן עֶבֶד עַבְדִּים יִהְיֶה לְאָחִיו** (שם, ט' 25).

גם אם אברהם היה גדול כמנהיג ואבי האומה, כאב לבנים הוא היה כישלון. אף אם ידע להתריס מול אלהים - **הֲשֹׁפֵט כָּל-הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט?** (בראשית, י"ח 25), מול אשתו המרשעת שאמרה לו - **גֵּרַשׁ הָאֵמָה הַזֹּאת וְאֶת-בְּנֶיהָ** (שם, כ"א 9) לא ידע לעמוד - **וַיִּקַּח-לָחֶם וַחֲמַת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל-הֶגֶר שֵׁם עַל-שִׁכְמָהּ וְאֶת-הַיֶּלֶד וַיִּשְׁלַחָהּ** (שם, 14). ואת בנו - **בְּנֵךְ, אֶת-יְחִיזֶךְ אֲשֶׁר-אֶהְבֵּת, אֶת-יִצְחָק** (שם, כ"ב 2) הוא מסכים לשחוט על המזבח. אזכיר את שאמרתי על התמציתיות של תיאור רגשות, ונפנה לשיחה בין השניים במעלה הר המוריה - **וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-אֲבִרְהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי? וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי בְּנִי! וַיֹּאמֶר - הֲנִי הָאִשׁ וְהַעֲצִים וְאֵיךְ הִשָּׂה לְעֵלָה** (שם, כ"ב 7) - שאלה המהדהדת בתמימותה ובעוצמתה. ואלה גם המלים האחרונות בין השניים. יותר אין שום דיבור בין שניהם. אפילו כאשר הוא פוגש את רבקה, שאביו הוא זה שדאג שתובא בשבילו, הוא מביא את אהובתו לא אל אביו החי אלא לאהל אמו המתה **וַיִּבְנֶה יִצְחָק הָאֱלֹהִים שָׂרָה .. וַיִּאֱהָבָהּ** (שם, כ"ד 67).

ובכל זאת עם מותו של אברהם, שָׁבוּ - אולי - **לֵב בָּנִים עַל-אֲבוֹתָם**: **וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנָיו** (שם, כ"ה 9). אך, האם גם סלחו??

כל שלושת אבותינו לא הצטיינו כאבות. יצחק העדיף את עשו - **וַיִּאָהֵב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו בִּן-צִיד בְּכַפְּיו** (בראשית, כ"ה 28). וידוע סיפור גניבת הבכורה והברכה. ושוב מהדהדת השאלה, הזעקה של עשו - **הַבְּרָכָה אַחַת הוּא-לְךָ אָבִי!?** (שם, כ"ז 38).

שנים עשר בנים ובת אחת היו ליעקב. מה החינוך שנתן להם? איזה ערכים הנחיל להם? הבכור, ראובן, עלה על **משכני אביו** ואילו השניים הבאים, שמעון ולוי ביצעו את פשע הנקם הנורא

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

בשכם (בראשית, ל"ד). ואיך יעקב מגיב? לא הזוועה של - **וַיַּהַרְגוּ כָּל-זָכָר.. וְאֶת-כָּל-טַפָּם וְאֶת-נְשֵׂיהֶם שָׁבוּ וַיָּבִיזוּ** (שם, 25-29) מטרידה אותו כי אם "האפקט ההסברתי" - **עֲבַרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישׁנִי בְּיָשֵׁב הָאָרֶץ** (שם, 30). מבלי להיות במפורש "פוליטי" - איך אמר קוהלת? **סוֹבֵב סָבַב הַזֹּלֶךְ הַרוּחַ.. וְמֵה-שֶׁנַּעֲשֶׂה הוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה וְאִין כָּל-חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ** (אי' 9-6).

ישנו, כמובן, הסיפור הארוך והמפורט של יוסף. שוב ההעדפה הפטאלית של בן אחד - **וַיִּשְׁכַּח אֶהָב אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בָּנָיו** (בראשית, ל"ז 3). אך האם בן זה השיב אהבה לאביו? הוא הרי ידע שהוא הבן המועדף, הבן עם כתונת הפסים.. בכל זאת נתן לאביו להתאבל עליו **יָמִים רַבִּים** (שם, 34). נכון, דואר אלקטרוני לא היה, אך הדרכים הרי היו פתוחות כפי שמעיד כל יתר הסיפור. אך המשנה למלך מצרים לא טרח לשלוח את המסר - **עוֹד יוֹסֵף חַי** (שם, מ"ה 26), מסר שהיה חוסך מאביו למות בהרגשה ש- **מָעַט וְרַעִים הָיוּ יָמֵי שָׁנֵי חַיִּי** (שם, מ"ז 9). שוב משפט יחיד וטרגדיית חיים שלמים..

היחסים המורכבים ביותר בין בן לאב המצויים בכתובים הם בין דוד לאבשלום, בנו השלישי. תקצר היריעה מפירוט הסיפור כולו, מה עוד שסיפורים ורומנים לא מעטים עוסקים בכך. יש בסיפור זה כעסים והחרמות, רצון להשלים לרצות את האב ודחייה נסיון ההתקרבות, מרידה המביאה מלחמת אחים עקובה מדם ומבריחה את המלך מן הבירה, עליה הפגנתי "על משכבי האב" על גג ארמונו. ודרך כל אלה עוברת כחוט השני האהבה של האב לבן שהיה - **אִישׁ-יָפֵה.. לְהַלֵּל מֵאֵד מִכֶּף רַגְלוֹ וְעַד קַדְקְדוֹ לֹא-הָיָה בּוֹ מוֹם** (שמואל ב', י"ד 26). כפי שידע יואב, שר הצבא הנאמן - **לֵב הַמֶּלֶךְ עַל-אַבְשָׁלוֹם** (שם, י"ד 1). וכשאבשלום נהרג בידי יואב, דוד בכה. זה, כשלעצמו, אינו יוצא דופן.

לאורך תולדותיו בספרי "שמואל", דוד מרבה לבכות, לרוב בפומבי כדי שזה גם יראה.. הפעם זה אחרת - כאן ליבו נשבר בו - **וַיַּעַל עַל-עֲלִית הַשָּׁעַר - לַבְדוֹ - וַיִּבְכֶּה - בְּכִי קוֹרֵעַ לֵב - בְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי אַבְשָׁלוֹם מִי-יָתֵן מוֹתֵי אָנִי תַחְתֵּיךְ אַבְשָׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי..** ונדמה שגם ההד מן החומות ענה - **בְּנֵי, בְּנֵי...**

אליהו לא היה אביו מולידו של אלישע. אבל זה התייחס אליו ממש כאל אב: תובענות מצד אחד, הערצה מצד שני. בפרידה ביניהם, לפני עלותו של אליהו במרכבת אש השמימה, הוא שואל את אלישע - **מָה אַעֲשֶׂה-לְךָ בְּטָרִם אֶלְקָח מֵעַמְךָ?** ולאלישע בקשה "צנועה" - **וַיְהִי נָא פִּי-שְׁנַיִם בְּרוּחַךְ אֵלַי..** ואפילו אליהו נדהם - **וַיֹּאמֶר הַקְּשִׁית לְשָׂאוֹל..** אך ברגע הפרידה הרגש גובר על התובענות - **וְאֵלֵישָׁע... מַצַּעַק - אָבִי אָבִי, רָכַב יִשְׂרָאֵל וּפְרָשָׁיו!** (מלכים ב', ב' 9-12).

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

לב האמונה הנוצרית הוא שישוע הוא בנו של האל. בן שנולד לאם, בשר ודם ושהאב-האל מקריב, ממש כפי שביקש מאברהם לעשות ליצחק, כדי לכפר על חטאי העולם ה- **peccata mundi**. אלא שכאן אין מלאך מושיע ולא איל המופיע מבין השיחים שיועלה לעולה במקומו. השה לעולה, ה- **Agnus Dei**, הוא הבן האהוב עצמו. ולו, לבן, גורלו ברור, ובערב צליבתו הוא יוצא אל בין הזיתים של גת שמנים ומתפלל – בתחינה אך לא בהשלמה - **אבי אם-יוכל להיות תעבר-נא מעלי הכוס הזאת אך לא כרצוני כי אם-כרצונך**.. (מת, כ"ו 39). אך רגעים לפני מותו, מילותיו האחרונות אינן מבטאות התמסרות כי אם זעקה נואשת, מחאה על שנזנח, על שהועלה קורבן – **אלי, אלי למה זבחתני** (שם, כ"ז 46). המשפט מופיע בעברית בכל התרגומים, אך אלה גם מוסיפים תרגום-פירוש כאלו זה ציטוט פסוק התהילים - **אלי אלי למה עזבתני**. אלא, שגם בפסוק זה יש תרעומת כלפי האל - **רחוק מישועתי דברי שאנתי. אלהי אקרא** .. **ולא תענה** (כ"ב 2).

אנו בערבו של חג הפסח. וההגדה כולה באה כדי למלא אחר הכתוב - **והגדת לבנך ביום ההוא** (שמות, י"ג 8). אנו מצווים על העברת המסורת מאב לבן- לכל בן - חכם, רשע, תם ושאינו יודע לשאול. כי הזיכרון הוא הזהות. כך לגבי יחיד כך לגבי עם - אם לא נזכור, לא נדע מי אנחנו. הזכרתי גם את הימים הנוראים. תפילה מרכזית בהם היא - **אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים**.. הרבה אפשר לומר על המעשים שאין בנו, אך אני בסוף דברי. אפנה למגילת העצמאות לפסקה המתחילה במילים "**מדינת ישראל תהא**.." כדי להזכיר את החזון של דורות של האבות - מה תהא דמות המדינה שאנו הבנים מחויבים לקיים. ואפשר רק לסיים בתפילה שאכן נלמד לקיים חזון זה, כי רק כך נוכל להשיב את לב הבנים - בנינו, שימשיכו לחיות למענה, לחיות בה. הבה לא נשכח שהפסוק המסיים את פרק ההפטרה, שהוא הפסוק האחרון בפרק האחרון של הנביא האחרון - הוא האזהרה הקשה - **פן-אבוא, והפיתי את-הארץ חכם** (מלאכי, ג' 24).